

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ

SOSYAL ETKİLER ve KIRSAL SOSYOLOJİ

Prof. Dr. Gökse ARMAĞAN

Sosyal Etkiler

Bireyler gerekli araçlar, bilgi, beceri ve eğilimlere sahip olsa da akrabalar, arkadaşları, komşuları ve tanıdıklarını dikkate almaksızın her istediğini, her istediği zaman yapamaz.

Yaygın bir sosyal ilişkiler, karşılıklı beklentiler, haklar ve ödevler ağı bizi her yerden sarar, kurallar, informal normlar ve geleneklere eylem özgürlüğümüzü kısıtlar ve böylelikle davranışlarımızı şekillendirir.

Birincil Gruplar-Liderler ve İzleyiciler-Kırsal Toplum

Birincil Gruplar (aile, arkadaş, komşu vb.)

Birincil gruplarda sosyal ilişkiler genel olarak yüz yüze, göreceli olarak içten, sürekli ve duygusaldır. Birey birincil grupta kabul edilmiş bir kimliğe sahiptir, birincil grup üyeleri arasında bir duygusu gelişmiştir.

Her normal kişi bir dizi birincil grubun (aile, komşu, arkadaş) üyesidir. Her birincil grup bireyden bazı isteklerde bulunur.

Birincil grup içinde bireyden beklenen bazı roller vardır. Bazen bireyin davranışları ile beklenen roller çelişebilir bu durumda "rol çatışması" yaşanır.

Birincil gruplarda üyelik zorunlu da dahi (aile), gönüllü de (arkadaşlık).

Liderler ve İzleyiciler

Yayımcı düşünce veya uygulamaları tanıtmaya görevi ile karşılaştığında, çalıştığı sosyal koşulların farkında olmalıdır. Bazı durumlarda yayımcının tavsiyesini dinlemeye karar veren her hangi bir kişi varolan grup normlarından kendini sapmış olarak algılayacak, ayrıca ait olduğu grup tarafından da benzer değerlendirime yapılacaktır. Bu yüzden yeni uygulamalara **sosyal bir fiyat** biçilir. Bu fiyat bir çok kişi tarafından ya ödenmek istenmeyecek veya ödenemeyecektir. Bir toplumda yeniliği kabul edecek ilk kişiler olan yenilikçiler halkın düşüncesinden farklı düşünceye sahiptirler.

Liderler ve İzleyiciler

Her toplumda sosyologların "**fikir önderi**" dediği kişiler bulunur. Bu kişiler deneyimleri ve geçmişte gösterdikleri başarılar nedeniyle toplum tarafından belirli konular için otorite olarak kabul edilir. Fikir önderleri resmi olarak atanmazlar.

Yayımcının ilk görevi bir toplumdaki fikir önderlerini saptamak ve onlarla çalışmaktır. Şüphesiz onlar yayımcının sunduğu herşeyi kabul etmeyeceklerdir. Akıllı yayımcı onları dikkatlice dinlemeli ve yargılarına önem vermelidir.

Liderler ve İzleyiciler

Önderler bir kere yeni düşünce konusunda ikna olurlarsa, yeniliğin çoğunluk tarafından kabul edilmesi sadece bir zaman sorunu olur. Fikir önderlerinin temel nitelikleri sadece başarı ve uzmanlık değildir. Fikir önderleri toplum içinde sevilen ve saygı duyulan kişilerdir.

Yayımcı içinde çalışacağı toplumu tanımak zorundadır. Çünkü fikir önderlerini belirlemek rasgele bir tanınmanın çok ötesinde olmalıdır. Fikir önderlerinin belirlenmesinde "**sosyometri**" gibi sosyal araştırmalar bize yardımcı olur.

Kırsal Toplum

Dünyada bir çok ülkede yaygın çalışmalar, geleneksel olarak tarım üreticileri ve kırsal topluluklar üzerine odaklanmıştır.

Artan iletişim danakları sayesinde dünyada kırsal kesimlerin bir çoğunda kültürel olarak bir yalıtılmışlık yoktur. Dünya olaylarına yabancı değillerdir.

Genel olarak bakıldığında köyler kent değildir, hiç bir zaman da olmayacaklardır. Yaşanacak ve çalışılacak bir yer olarak kısıtlılıkları ve noksanlıkları vardır. Ancak, kırsal alanların bazı avantajları da vardır.

KIRSAL SOSYOLOJİ

Sosyoloji

Toplumsal hayatın bilimsel yönden incelenmesini esas alır. Sosyoloji toplumun biçimlenmesinde ve gelişmesinde etkili olan faktörleri inceleyerek bunlar arasında ilişki kurmanın yollarını inceler. Bundan dolayı da sosyoloji özellikle toplum içinde yaşayan insanları konu alır ve bu yaşam biçimini araştırır. Sosyoloji ekonomi, hukuk, felsefe, tarım, psikoloji gibi bir çok bilim dalı ile de yakın ilişki içinde olup, bunlar arasındaki ilişkileri de konu edinir.

Kırsal sosyoloji

Kırsal alanda yaşayan ve çoğunlukla da tarım, ormancılık ve benzeri mesleklerle uğraşan insanların bir arada yaşamaları sonucu ortaya çıkan sosyo-ekonomik, politik ve kültürel ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Kırsal sosyolojinin konusu içerisinde kırsal alanda yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, davranışları, üretim biçimine yansımaları, toplumsal ve mesleki hareketlilik, yerleşim biçimleri ve bunun toplumun sosyo-ekonomik yaşamı üzerine etkisi, kır-kent farklılıkları, kırsal aile yapısı ve iş bölüşümü, demografik nitelikler ve araştırma yöntemleri vd. yer almaktadır.

Doğal Farklılıklar

- ❖ Köyler kentlere göre daha dar bir alanı kaplarlar.
- ❖ Köyün yerleşim yeri, biçimi ve konut yapısı seçiminde doğal etkenlerin rolü büyüktür.
- ❖ Köylerde evler daha küçük, daha az katlı ve düzensiz görünümündedir. Binalarda daha çok çevrede bulunan yapı malzemeleri kullanılmaktadır.
- ❖ Köyler doğal çevre ile kentlere göre daha çok bütünleşmiş durumdadır. Kentlerle doğal çevre arasındaki sınır köylere göre daha belirgindir.

Sosyo-Ekonomik Farklılıklar

- ❖ Köylerde birim alana düşen nüfus yoğunluğu kentlere oranla daha azdır.
- ❖ Köylerde insanlar genellikle tarımla uğraşır ve hakim meslek çiftçiliktir. Mesleki yapı homojen olup daha çok köysel ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak gelişmiştir. Dolayısıyla temel gelir kaynakları da tarımsal faaliyetlerdir.
- ❖ Nüfus artışı ya da göçler dolayısıyla meydana gelen nüfus hareketliliğinin yönü genellikle köyden kente doğrudur.

Sosyo-Kültürel Farklılıklar

- ❖ Sosyal tabakalaşma
- ❖ Statü
- ❖ Sosyal hareketlilik

Sosyal hareketlilik

Sosyal hareketliliği coğrafi, mesleki, yatay ve dikey hareketlilik olmak üzere dört başlık altında incelemek gerekirse;

1. Coğrafi Hareketlilik;

Örneğin bir köyde nüfusun artması, buna karşılık tarım arazilerinin sınırlı olması bir nüfus baskısı meydana getirir. Bu durumda nüfus baskısı fertleri göçe zorlayan itici bir faktördür. Aynı şekilde bir yörede hayat şartlarını ağırlaştıran tabii bir afet de yine itici bir faktördür. Bunun yanında bazı yörelerde iş alanlarının gelişmesi veya yaşama şartlarının kolay ve elverişli olması gibi nedenler çekici faktörlerdir.

2. Mesleki hareketlilik

Fertlerin çalışma alanlarını değiştirmelerini ifade eder. Örneğin bir çiftçinin çalışma alanını değiştirerek ticaretle uğraşması

3. Yatay hareketlilik

Kişilerin sosyal tabakalaşmadaki yerlerinin değişmesine neden olmayan çalışma alanı değişiklikleridir. Örneğin bir öğretmenin muhasebeci olması onun içinde bulunduğu sosyal tabakayı değiştirmiyorsa bu bir yatay hareketliliktir. Bu durum bir iş değiştirmesi olarak da ifade edilebilir. Köyde iş değiştirme ender rastlanan bir olaydır.

4. Dikey hareketlilik

Sosyal tabakalar arasındaki yer değiştirmeleri ifade eder. Bir seyyar satıcının daha fazla gelir getiren bir dükkana sahip olması dikey hareketliliğe bir örnek olarak gösterilebilir. Dikey hareketlilik bakımından köyler şehirlere göre çok daha durgundur.

Sosyo-Psikolojik Farklılıklar

1. **Muhafazakârlık**
 - Geleneklere bağlı olma ve yeniliklere açık olmama durumunu ifade eder.
2. **Kadercilik**
 - İnsanın çabalarının kendi hayatını büyük ölçüde değiştiremeyeceğini benimsyen bir tutumdur.
3. **Ailecilik**
 - Aile fertleri arasında "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" görüşünün hâkim olması durumunu ifade eder.

Sosyo-Psikolojik Farklılıklar

5. **Düşük Beklenti Düzeyi**
 - Yapılan araştırmalar çiftçilerin geleceğe ait beklentilerinin çok yüksek olmadığını ortaya koymaktadır.
6. **Şartlara Göre Sağlıklı ve Mutlu Olma**
 - Köylülerin yetersiz imkanlara rağmen sağlıklı, yokluğa rağmen mutlu olmaları köylülük alt kültürünün şartı bir özelliğidir.
7. **İyi Vatandaşlık**

Köylülerin yasalara saygılı, vatansever, kısacası iyi vatandaş oldukları genelde kabul edilen özelliklerindedir. Nitekim bu erdemlerinden dolayı büyük önder Atatürk, köylüleri "memleketin hakiki sahibi ve efendisi" olarak nitelendirmiştir.

Köy sosyolojisinin önemi

- Köy toplumu ile ilgili tipik sosyal oluşumları ele alır ve bunların nedenlerini araştırır.
- Köydeki sosyal gerilimleri inceler ve bunların yumuşatılması için önerilerde bulunur.
- Köy topluluğunun davranış ve sosyal değerlerini inceler, irdeler ve bu öğelerin toplum yararına nasıl kullanılabileceğinin yollarını gösterir.
- Bölgeler arasındaki farklılık ve sosyal yaşamdaki aksaklıkları gidermeye yönelik çabalar için, gerekli olan bilimsel verileri üretir.
- Köy kalkındırılmasına yönelik eğitime veri hazırlar.
- Köye ve kırsal kesime yönelik kurumsal ve yönetsel düzenlemelere ışık tutar ve yol gösterir.

Kırsal Sosyolojinin Gelişimi

Kırsal Sosyoloji bağımsız bir bilim dalı olarak ABD'de XIX. yüzyıl sonunda ortaya çıkmıştır.

Avrupa'da ise Kırsal Sosyoloji I. Dünya Savaşı sonunda gelişmeye başlamıştır.

Türkiye'de Kırsal Sosyoloji bağımsız bir bilim dalı olarak 1950 yılından sonra sürekli ve düzenli bir gelişme göstermiştir.

Sosyal ve Kültürel Değişim

Toplum statik değildir

Değişim hızı

Diğer kültürlerle iletişime
Yeni fikirlerin varlığına
Bireylere (değişimi hızlandıran)

Değişimde faktörler

Yenilikçiler
Diğer kültürlerle temas
İletişim-ulaşım
Nüfus artışı
Ekonomik unsurlar

Değişimde Sosyal ve Kültürel Engeller

- Gelenekler
- Kendi kültürüne inanç
- Göreceli değerler
- Sorumluluklar ve sosyal zorlamalar
- Övünme ve itibar

KÖY

İdari örgüte sahip en küçük yerleşim birimidir.

1924 tarihli Köy Kanunu'na göre,
Nüfusu 2000'e kadar olan yerleşim birimleri köy,
Nüfusu 2000 ile 20 000 arasında olan birimler kasaba,
20 000'den fazla olan birimler ise şehir olarak nitelendirilmiştir.

KIRSAL ALAN

Kırsal alan köyden daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Şöyle ki, bir yerleşim merkezinin nüfusu 2000'den fazla olduğu haldе, kırsal alan kapsamında sayılabilir. Nitekim imar kanununa göre nüfusu 5000 den fazla olan yerler için imar planları gereklidir. Bu açıdan nüfusu 5000 den az olan yerler kırsal alan kapsamında sayılmaktadır.

Köy yönetimi organları ve kadrosu şunlardan oluşur:

- Köyhalkı
- Köymuhtarı
- İhtiyar meclisi
- Köykâtibi
- Köy korucuları

Köyün Bazı Özellikleri

- Köy ve köy toplumu doğa ile iç içedir.
- Köy ve köy topluluğu sosyal öğelerle karşı karşıya bulunur.
- Köy tarımsal üretim merkezidir
- Köy küçük el sanatlarının da üretim merkezidir
- Köyler yerinden yönetilen endüstrilerin yani çok sayıda bölgelere dağılmış endüstrilerin de merkezleri olabilirler.
- Köy aynı zamanda bir dinlenme yeridir.
- Köyler olağanüstü durumlarda elverişli bir barınak yeridir.
- Köyler toprak, su ve bitki örtüsü gibi doğal zenginliklerin koruyucusudurlar.

Ayrıca,

- Köy ailesi, aile üyeleri için ortaklaşa bir iş-güç alanıdır.
- Köy ailesinde çocuklarda baba mesleğinin devam ettirilmesi oranı daha yüksektir.
- Köy ailesinde baba otoritesi kente oranla daha yüksektir.
- Köylerde aile nüfusu kentlerden daha fazladır.
- Köyde aile, ev ilişkileri, kentteki aile ve ev ilişkisinden çok farklıdır.
- Köylü kadın kentli kadından daha doğurgandır.
- Köy nüfusunun ulusal kültürün korunmasından kaynaklanan önemli bir rolü vardır.
- Köylü sınıfı ekonomik bunalmalarda da kentlere oranla daha az zarar görür. Çünkü karşılıklı yardımlaşma duygusu ve olgusu köylerde kentlerden daha baskındır.

Köy-Şehir toplumları arasındaki farklılıklar:

- Köy hayatı yerleşik ve şehir hayatından öncedir.
- Köy halkı yerleşik şehir halkından daha sağlam, cesur, kendine güvenen, serbest, köklü, daha az bozulmuş bir yaşama sahiptir.
- Köy aile hayatı şehir hayatından daha istikrarlı ve sağlamdır.
- Toplumsal bilinç köyde daha canlıdır.
- Toplum dayanışması ve karşılıklı yardım duygusu köyde daha fazla gelişmiştir.
- Yaşlılara ve kadınlara olan saygı köy halkı arasında çok önemli bir yer tutar.
- Şehir nüfusu köyden gelen göçlerle gelişir.
- Elverişli olmayan sağlık şartları, lüks, sapık davranışlar şehir hayatını içten kemirir ve zamanla toplumu çöktürür.

Sosyal Tabakalaşma Durumu

Sosyal tabakalar bir toplumda birbirine yakın gelir, tahsili ve hayat tarzı olan kişilerin oluşturduğu sosyal sınıfları ifade eder. Genellikle bir ülkede sosyal tabakalar, alt, orta ve üst tabaka olmak üzere sınıflara ayrılırlar.

Az gelişmiş ülkelerde sosyal tabakalaşma piramidi.

Gelişmiş ülkelerde sosyal tabakalaşma piramidi.

Kırsal Alanda Yerleşme Düzeni

- Toplu Köy, Türkiye'de
- Dağınık Köy, AB ve ABD
- Hat Köyü, Güney Amerika
- Daire Köy, İsrail

Kırsal Alanda Sosyal Değişme

- ❖ **Biyolojik Faktörler:** İnsan ihtiyaçlarının kademeli ve sonsuz oluşu.
- ❖ **Çevresel Faktörler:** Biyolojik faktörler dışındaki kalan tüm faktörler.
- Fiziki Çevre
- Sosyal Çevre

Sosyal Değişme

Kırsal Alanda Yerleşme Düzeni

Toplu Köy: Konutların ve diğer çiftlik yapılarının köy arazisinin belirli bir yerinde toplandığı köy tipidir.

Dağınık Köy: Her bir tarım işletmesine ait konut ve diğer yapıların aynı bir arazi içerisinde olduğu köy yerleşimi tipidir.

Hat Köyü: Bir yolun veya nehrin iki yakasına bir hat boyunca çiftlik binalarının yapılması ile oluşan köy tipidir.

Daire Köy: Daire köy, konutlar ve diğer yapıların bir daire etrafında yer aldığı köy tipidir.

Arazi Kullanım Sistemleri

1. Mülk Sahipleri: Arazinin mülkiyet haklarını elinde tutan kişilerdir.

2. Ortakçılar: Tarımsal üretimde girdilerin bir bölümünü karşılayarak mülk sahibi ile birlikte mahsule ortak olan kişilerdir.

3. Kiracılar: Tarım arazilerini belirli bir ücret karşılığında ve belirli bir süre için mülk sahibinden kiralayan kişilerdir.

4. Karma İşletmeciler: Mülk sahibi olduğu halde ek olarak arazi kiralayan veya yarıcılık ta yapan işletmecilerdir.

Tarım İşçileri

1. Marabacı: Üretime yalnızca emeği ile katkı. Tarla ve diğer girdiler işletmeciye aittir. Marabacı ürünün 1/3'ünü alır.

2. Gündelikçi: Tarım işletmelerinde günlük rayiç üzerinden günlük, haftalık veya aylık olarak çalışan işçilerdir.

3. Mevsimlik İşçi: Özellikle pamuk ve fındık gibi büyük ölçüde emek gerektiren ürünlerin bakım ve/veya hasat mevsimi boyunca tarım işletmelerinde çalışan işçilerdir.

Köy Muhtarı

442 sayılı Köy Kanununun 10. maddesine göre köyün başı olarak kabul edilmiştir. Kanunda muhtarlara köyü ilgilendiren konularda birçok yetki ve sorumluluk verilmiştir. 442 sayılı kanunun 35. maddesine göre muhtarın görevleri:

- Köyü temsil etmek.
- Hükümetçe gerekli görülen kanun ve yönetmelikleri köy halkına duyurmak, ilan etmek.
- Köy ihtiyar meclisi kararı ile köylüleri imce işe çağırarak, para toplamak, harcamaları yapıp hesapları ihtiyar meclisine sunmak.
- Doğum, evlenme ve ölüm gibi olaylarla ilgili işlemleri yapıp ilgili yerlere bildirmek.
- Seçmen ve kredi listelerini hazırlamak.

- Salgın hastalıkları ve suç durumlarını ilgililere bildirmek.
- Askere alınanların orduya katılmalarını sağlamak.
- Köy sandığı için vergi toplamak.
- Köy sorunlarının çözümlerini için mevcut imkânlardan yararlanmak ve sorunların çözümü için ilgililere başvurmak.

KÖY ARAŞTIRMALARI (MONOGRAFİ)

- Genel Köy Araştırmaları: Köyü bir bütün olarak ele alan ve böylece köyü genel açıdan inceleyen araştırmalardır.
- Aile Köy Araştırmaları: Sosyal yapı ve değişimin tüm unsurları ile ilgili, ayrıntılı veri elde etmeye imkan veren çalışmalardır.
- Özel Amaçlı Köy Araştırmaları: Sosyal yapının yalnızca bir yönünü çok ayrıntılı bir biçimde inceleme amacına yönelik araştırmalardır. Örneğin örf ve adetler monografisi
